

OBSERVATIONS SUR LE DICTIONNAIRE ÉTYMOLOGIQUE
DE LA LANGUE ROUMAINE (DELR)

(Résumé)

Dans cet article l'auteur fait quelques remarques sur l'attestation des mots dans le *Dictionnaire étymologique de la langue roumaine*.

Premièrement, il s'agit de l'attestation la plus ancienne des mots racines, qui est indiquée seulement par la date de leur apparition, sans aucune information sur les sources où ils sont mentionnés. Puis, sont analysées des mots racines et leur dérivés, dont l'ancienneté est inexacte, principalement à cause de l'utilisation incomplète des sources.

Cucinte-cheie: albie, bătuș, buduhală (cf. budihace).

Mots-clés: *albie* «auge; lie d'une rivière», *bătuș* «souliez d'enfant», *buduhală* «monstre, épouvantail».

Virgil Nestorescu,
B-dul Al. Obregia nr. 24, București

Victor Celac

DIN „PROCESELE-VERBALE” ALE ȘEDINȚELOR DE LUCRU
LA DELR (2)¹ (DIN NOU DESPRE CĂȚĂRA)

Publicarea primei noastre contribuții din această serie de „procesele-verbale” (v. nota 1) a suscitat unele reacții critice din partea cititorilor revistei, fapt care a determinat modificarea opiniei noastre privind etimologia verbului *cățăra*. Amintim că, în acea etapă, depășită deja, comisia DELR, prevalându-se de unele aspecte considerate problematice ale etimologiilor propuse de înaintași și valorificând datele din BER II, 272, a considerat că verbul *cățăra* poate fi un element din substratul traco-dac, având o origine comună cu bulg. *katerja se*. Ca atare, Comisia DELR a decis să respingă toate celelalte ipoteze etimologice cunoscute².

Beneficiind de intervenția domnului Pârvu Boerescu³, redactorul (subsemnatul) și revizorii din echipa DELR au readus pe primul loc explicația etimologică majoritară în lexicografia română: „de la *acățăra* ← *acăța* (= *agăța*) CDED II 475,

¹ V. Victor Celac, *Din „procesele-verbale” ale ședințelor de lucru la DELR* (cățăra, catapultă, cațar), în LR, LXII, 4/2013, p. 451-454.

² 1. De la *acățăra* ← *acăța* (= *agăța*) CDED II 475, CDDE 6, TDRG, CADE, DEX. 2. Contaminare *acăța* + bg. *katerja se* „mă cațăr” Schuchardt, ZRPh 28, 41, DA. 3. De la *cață* LM I, 539, SDLR; 4. Împrumut din alb. *kacarroj*, Th. Capidan, DR 7, 1931-1933, 129.

³ Căruia îi mulțumim pe această cale pentru sugestiile utile care ne-au fost oferite.

CDDE 6, TDRG, CADE, DEX, cu sufixul frecventativ *-ura* > *-ăra* HEM 131”, prezentând-o ca pe o etimologie nesigură, dar posibilă. În ceea ce privește ipoteza că verbul *cățăra* ar fi un element de substrat, comparabil cu bulg. *katerja se* (BER II, 272), ea este menționată pe locul al doilea (calificată, *ipso facto*, ca mai puțin probabilă decât ipoteza precedentă; diferența dintre *-t-* din termenul bulgar și *-ț-* din verbul românesc este explicată printr-o eventuală contaminare cu *agăța*).

Publicarea prezentei note este necesară pentru a justifica diferența dintre ceea ce am afirmat în articolul citat în nota 1 despre etimologia verbului *cățăra* și ceea ce se afirmă în prezent în DELR, vol. 2 (sub tipar), privind originea aceluiași verb. Dorim să evităm astfel situația jenantă în care cititorii revistei, care sunt, în mare parte, și cititorii DELR, ar putea remarca diferența respectivă și ar putea-o percepe ca pe o discordanță inexplicabilă. Din acest motiv, aducem mulțumirile noastre Comitetului de redacție al revistei pentru că a acceptat publicarea acestei note.

Iată câteva dintre faptele și datele pe care le vom lua în considerare în noua variantă de etimologizare a verbului *cățăra*:

Din punctul de vedere al semantismului, verbul *a se cățăra* apare ca un frecventativ evident al lui *(a)căța* (= *agăța*); în timp ce, în etapa anterioară, ne-am prevalat de absența sufixului *-ăra* din română (pentru a respinge legătura genetică dintre *agăța* și *cățăra*), acum ne îndreptăm atenția asupra faptului că ar trebui să avem în vedere nu sufixul *-ăra*, ci formantul iterativ *-r-*, care este încadrat în diverse sufixe (*urma* – *urmări*, *pica* – *picura*, *zgândări* [comparabil cu alb. *gandoj* „a răni, a(-și) face rău, a atinge”⁴], posibil și *vai* – *văiera*, *pișca* – *pișcura*, *gudura* etc.). Apoi, se poate afirma că, la rândul său, verbul *agăța/acăța* este analizabil ca un derivat de la *cață* s.f. „băț lung cu cârlig la vârf, cu care ciobanii prind oile” (se are în vedere analiza posibilă în sincronie; etimologia reală a verbului *agăța/acăța* poate să fie alta, dar nu insistăm acum în acest sens) și semnalăm deocamdată⁵ o serie de paralelisme aproximative, din punct de vedere semantic, precum:

- germ. *Klette* „brusture, scai; (fig.) ceva care se ține ca scaiul de ceva sau de cineva” vs *klettern* „a se cățăra” (și în acest caz, verbul conține un formant iterativ *-r-*);
- fr. *croc* „cârlig” vs *accrocher* „a agăța”;
- sp. *gancho* „cârlig” vs *enganchar* „a agăța”.

Episodul de față – „fluctuația” opțiunilor etimologice privind verbul *cățăra* – demonstrează, dacă mai era nevoie, faptul că reflectia științifică este un proces viu, dinamic și, de ce nu, uneori imprevizibil. El mai arată însă și faptul că dialogul – constructiv, fructuos pentru progresul științei – există, așa cum există și interesul și deschiderea autorilor DELR față de orice fel de sugestii și idei constructive venite din partea cititorilor noștri.

⁴ Cf. Pârnu Boerescu, *Completări la DLR, Tom XIV, Litera Z (Note etimologice și lexicale)* (II), în LR LII, 2003, nr. 4, p. 169–184 [a *zgândări*, p. 171–174].

⁵ Astfel cum ne-a sugerat dl Boerescu, în mesajul pe care ni l-a transmis.

À PARTIR DES « PROCÈS-VERBAUX » DES RÉUNIONS DE TRAVAIL AU DELR (2)

(Résumé)

La publication de la première pièce de la série des « procès-verbaux » (v. note 1, ci-dessus) a suscité l'intervention critique d'un de nos lecteurs, ce qui nous a fait changer d'avis en ce qui concerne l'origine du verbe roumain *cățăra*.

Cuvinte-cheie: etimologie, lexicografie.

Mots-clés: étymologie, lexicographie.

*Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13
e-mail: victor_celac@yahoo.com*